

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท มีดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2. การท่องเที่ยว
3. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
4. การนำประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมาส่งเสริมการท่องเที่ยว
5. สถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาท
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1.1 ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

มีผู้ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้หลายประการ เช่น ธิดา สาระยา (2529 : 79) ให้ความหมายว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง ประวัติศาสตร์สังคมของชุมชนต่างๆในท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์ของเมืองใดเมืองหนึ่ง ส่วน ฉลอง สุนทราวาณิชย์ (2539 : 2) ให้ความหมายว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง ประวัติศาสตร์ของสังคมหรือชุมชนที่อยู่นอกศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองของรัฐ และ ธวัช ปุณ โณทก (2539 : 8) ให้ความหมายว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง เหตุการณ์สำคัญของท้องถิ่นที่จดจำสืบต่อกันมา หรือมีผู้บันทึกไว้มีเนื้อหาสาระเล่าเรื่องความเป็นมาของสังคมหรือชุมชนนั้นๆรวมถึงบทบัญญัติสังคม หรือกติกาสังคมที่ประชาคมนั้นๆยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น จารีตประเพณี ข้อมห้าม

จากคำจำกัดความต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นความหมายของการวิจัยเรื่องนี้ไว้ดังนี้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหมายถึง วิชาหรือเนื้อหาสาระที่สำคัญของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญของท้องถิ่นหรือของชุมชนต่าง ๆ ที่มีการจดบันทึกหรือกล่าวกันต่อ ๆ มา หรือเล่าเรื่องราวความเป็นไปเป็นมาของท้องถิ่นนั้น รวมทั้งกฎกติกา บทบัญญัติต่าง ๆ ของชุมชนหรือสังคม ซึ่งเป็นที่ยอมรับและยึดถือเป็นแบบอย่างหรือแนวทางในการ ดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นนั้น เช่น จารีตประเพณี วัฒนธรรม ข้อมบังคับ กฎหรือระเบียบต่าง ๆ วิธีชีวิต วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ภูมิปัญญา ประเพณี และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

1.2 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็น การศึกษาจากคำบอกเล่าของผู้รู้ในท้องถิ่น หรือจากเอกสารที่มีการจดบันทึกในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดง ถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น มีเรื่องราวความเป็นมาในอดีตของท้องถิ่นรวมถึงการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในท้องถิ่น ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการของบุคคลสำคัญในท้องถิ่นที่ได้สร้างวัฒนธรรมของตนเองขึ้น และมีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับท้องถิ่นตนเองและท้องถิ่นอื่นๆ มีการสร้างเอกลักษณ์และเอกภาพของท้องถิ่น สร้างจิตสำนึกให้รักและให้ความสำคัญต่อท้องถิ่น สร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ร่วมกันของคนในท้องถิ่น ส่งเสริมจริยธรรมในท้องถิ่น ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันจะมีให้เห็นในรูปของ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่ได้มีการพัฒนาขึ้นมาตามยุคตามสมัยแต่จะยังคงมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ให้ได้ศึกษาถึงความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏหลักฐานและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องดังที่เห็นอยู่ตามท้องถิ่น หรือ ชุมชนต่าง ๆ ในปัจจุบัน

ความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เริ่มตั้งแต่มีประชาชนอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น แล้วมีกฎระเบียบ หรือ สิ่งต่าง ๆ ที่ร่วมกันสร้างขึ้นมากเพื่อกติกาของสังคม และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงมีความสำคัญที่สะท้อนให้เห็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่เด่นชัด ที่ควรนำมาเป็นอุทาหรณ์สอนใจคนรุ่นต่อ ๆ มา ทั้งที่เป็นวิวัฒนาการหรือความหายนะของท้องถิ่น มีการก่อตัวทางวัฒนธรรมดั้งเดิมตลอดจนวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ของผู้คนในท้องถิ่นทั้งในทางบวกหรือลบนับแต่อดีตเป็นอย่างไรอันจะก่อให้เกิดสำนึกทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ทำให้สำนึก “รักบ้านเกิด” ตระหนักถึงความสำคัญของถิ่นเกิดของตนเอง และนำไปสู่การส่งเสริมจริยธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ในที่สุด สิ่งเหล่านี้ นับเป็นความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1.3 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ธิดา สาระยา (2529 : 79) ได้ให้ข้อคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่า “การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องพิสูจน์เหตุการณ์เพื่อประมาณความจริงทางประวัติศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว แต่การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมองความสืบเนื่องของอดีตของสังคมนั้น โดยผ่านกลุ่มคนที่อยู่ภายใน” ดังนั้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่นมากกว่าข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ฉลอง สุนทราวาณิชย์ (2539) ได้กล่าวถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่าจำเป็นต้องใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นด้วยการสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์คนท้องถิ่นเพิ่มเติมจากการค้นคว้าเอกสาร หลักฐานที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้แก่

1. คำบอกเล่า ได้แก่ คำบอกเล่าของคนในท้องถิ่นที่กล่าวถึงเรื่องราวต่างๆ ในท้องถิ่น
2. ตำนาน ได้แก่ เรื่องราวในอดีตที่ยาวนานที่กล่าวถึงเรื่องอภินิหาร ปาฏิหาริย์
3. นิทานพื้นบ้าน ได้แก่ นิทานหรือเรื่องเล่าในท้องถิ่น

4. เพลงพื้นบ้าน ได้แก่ เพลงที่คนท้องถิ่นใช้ในการเฉพาะ เช่น เพลงกล่อมเด็ก
5. วรรณกรรม ได้แก่ งานเขียนที่คนในท้องถิ่นแต่งขึ้น
6. ตำราวิชาการพื้นบ้าน ได้แก่ ตำรายา ตำราทางศาสนา ตำราที่ใช้ในการประกอบอาชีพ
7. เอกสารราชการ ได้แก่ เอกสารทางราชการที่กล่าวถึงท้องถิ่น เอกสารราชการที่ติดต่อกับท้องถิ่น
8. บันทึกของบุคคล ได้แก่ บันทึกส่วนบุคคลของคนในท้องถิ่น บันทึกการเดินทางของผู้ที่เข้ามาในท้องถิ่น
9. โบราณวัตถุ ได้แก่ สัมหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ ชากพิชชชากสัตว์ ฯลฯ
10. โบราณสถาน ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ เช่น ที่อยู่อาศัย ศาสนสถาน สะพาน ฯลฯ
11. สภาพทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ สภาพเนินดิน ร่องน้ำ ฯลฯ ในท้องถิ่น
12. คติความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อของคนในท้องถิ่น
13. ประเพณี ได้แก่ ประเพณีในท้องถิ่น

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จากวิธีการ และหลักฐานดังกล่าว ผู้รู้ในท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการศึกษามากเพราะจะเป็นการยืนยันถึงหลักฐานที่นำมาศึกษาว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงไร ซึ่งต้องอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น นักอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุประจำถิ่นต้องมีการสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นเพิ่มเติม ว่าตรงกับการค้นคว้าเอกสารที่มีผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้นๆ ได้จัดทำเอกสาร สิ่งพิมพ์ รวมถึงการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตไว้แล้วหรือไม่ ซึ่งปัจจุบันมีให้ค้นคว้าเป็นจำนวนมาก

1.4 เนื้อหาสาระในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาว่า ประวัตที่มีขอบเขตอยู่เฉพาะชุมชน ท้องถิ่น หรือ เมืองใดเมืองหนึ่ง ดังนั้นแนวทางในการศึกษาจึงสอดคล้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติ นั่นคือ จะมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น ผู้คน สถานที่สำคัญ เหตุการณ์สำคัญ โบราณวัตถุสถาน/ความเชื่อ ศาสนา ตลอดจน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ที่แสดงออกด้วยพิธีการ ประเพณี งานศิลปะ นิทาน หรือ เพลงพื้นบ้าน การละเล่น การแต่งกาย อาหารการกิน อาชีพ ลักษณะทางสถาปัตยกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ เทคโนโลยีต่าง ๆ ตลอดจนภูมิปัญญาเฉพาะชุมชนที่วิวัฒนาการขึ้น สำหรับการดำรงชีวิตของชุมชนในแต่ละยุคสมัยที่ผ่านมา

2. การท่องเที่ยว

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544: 15) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง การเดินทางเพื่อพักผ่อนคลายความเครียด แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ โดยมีเงื่อนไขว่าเป็นการเดินทางเพียงชั่วคราวและผู้เดินทางไม่ได้ถูกบังคับให้เดินทาง

สุวัฒน์ จุฑากรณ์ และจริญญา เจริญสุทใส (2544: 72) บอกว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมใดๆที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวนของการเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นชั่วคราว เพื่อวัตถุประสงค์ใดๆที่ไม่ใช่เพื่อการหารายได้

รชพร จันทร์สว่าง (2546: 15) กล่าวว่า การท่องเที่ยวหมายถึง เรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันทั้งการเดินทางเพื่อพักผ่อน ประกอบกิจกรรมตามความสนใจ หรือเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน แต่ไม่ได้เป็นการเดินทางเพื่อไปทำงานหรือประกอบอาชีพเป็นหลัก

โดยสรุป การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวเพื่อจุดประสงค์ต่างๆที่ไม่ใช่การทำงานเพื่อหารายได้

2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

ดำเนินนอก (นามแฝง) (2533: 54-55) ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ 3 ประเภท ซึ่งอาจถือว่าเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวเลยทีเดียวได้ องค์ประกอบดังกล่าวคือ

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง สิ่งที่สามารถดึงดูดโน้มน้าวใจให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ แหล่งท่องเที่ยว (Tourism Attraction) หมายถึงพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือนจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ดังนั้น สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจึงเป็นจุดหนึ่งที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดที่เป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวจุดหนึ่งหรือหลายจุดก็ได้ถ้ามีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหลายจุด แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะมีนักท่องเที่ยวสนใจนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวกันมาก

สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ยังสามารถแบ่งออกได้อีกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ (Natural attraction factors) คือ ความงามตามธรรมชาติที่สามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น หาดทรายที่สวยงาม สภาพป่า และชีวิตสัตว์ป่า เป็นต้น

2) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Historical and Cultural attraction) อะไรก็ตามที่มนุษย์เราสร้างขึ้นแล้วสามารถดึงดูดให้มนุษย์ไปเยือน หรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้นเช่น สิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัด วัง เมืองโบราณที่สุโขทัย และอยุธยา เป็นต้น วิธีชีวิตจากการกระทำของคน เช่น ตลาดน้ำ ก็เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นมา ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น ลอยกระทง ฟ้อนรำ แห่งเทียนพรรษา เป็นต้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่คนเราสร้าง

ขึ้นมา เช่น การแสดงมหกรรมดนตรี การจัดเทศกาล เช่น งานเทศกาลอาหาร งานเทศกาลผลไม้ เป็นต้น

3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) หมายถึง สรรพสิ่งทีรองรับในการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งถือว่าสำคัญมากที่สุด คือ เรื่องที่พักแรม ไม่ว่าจะเป็นที่พักในรูปแบบใด เช่น โรงแรม เกสต์เฮาส์ ฯลฯ สิ่งสำคัญอันดับรองลงมา คือ การบริโภค จึงต้องมีร้านอาหารบริการด้านอาหาร สำหรับนักท่องเที่ยวตลอดจนข่าวสารข้อมูลเพื่อการเดินทางไว้บริการนักท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปเที่ยวนั้นได้อย่างสะดวก บริการนำเที่ยวก็เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการความสะดวกสบาย การให้บริการนำเที่ยวเป็นหน้าที่ของบริษัทนำเที่ยวที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

4) การเข้าถึงได้ (Accessibility) หมายถึง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ นั่นคือ จะต้องมีการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีด้วยกัน 3 ทาง คือ ทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ทั้งสามทางแหล่งท่องเที่ยวนั้นจะสามารถพัฒนาได้ดี เมื่อมีทางคมนาคมขนส่งก็จะต้องมีพาหนะขนส่งทางบก ทางน้ำ และอากาศ ที่จะขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญของการเข้าถึงได้

2.3 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของโลกและมีความเจริญเติบโตรวดเร็ว ส่งผลให้การท่องเที่ยวในอนาคตจะยิ่งมีบทบาท มีความสำคัญและก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ประเทศในด้านต่อบุคคล เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งต่อการเมือง ดังนี้

1) ความสำคัญต่อบุคคล (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และสุพาดู สิริกุดตา. 2541: 7) การท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำราญใจช่วยให้มนุษย์ได้รับการพักผ่อนอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษยชาติตามมติเอกลั่นของสหประชาชาติในการประชุมครั้งที่ 21 พุทธศักราช 2510 อันเป็นปีท่องเที่ยวสากลว่า “การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่มนุษยชาติต้องการมากที่สุด ควรที่รัฐบาลของประเทศและมนุษย์ทุกคนจะให้การส่งเสริมสนับสนุน” เป็นการเปิดโลกทัศน์ ช่วยให้ผู้มีทัศนคติกว้างไกล สามารถรับรู้และเข้าใจสภาพการณ์ที่เป็นจริง จัดรูปแบบหนึ่งของการศึกษาที่คนทุกระดับสามารถมีประสบการณ์ร่วมกันได้ นอกจากนั้นการท่องเที่ยวยังเป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษยชาติ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทั้งระหว่างชนในชาติและนานาชาติ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ดังคำขวัญของปีการท่องเที่ยวสากลว่า “การท่องเที่ยวเป็นสื่อนำไปสู่สันติภาพ (Tourism pass out to Peace)”

2) ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจ (ททท. กองวิชาการและฝึกอบรม ม.ป.ป.: 3-4)

- (1) ก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก
- (2) ช่วยแก้ปัญหาการขาดดุลการค้า และการชำระเงินของประเทศ

- (3) รายได้จากการท่องเที่ยวจะมีผลทบทวีกว่า 2 เท่าตัวทางเศรษฐกิจ
 - (4) ส่งผลให้รัฐบาลมีรายได้ในรูปภาษีอากรเพิ่มขึ้น
 - (5) ก่อให้เกิดการหมุนเวียนและกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค
 - (6) ก่อให้เกิดการจ้างงาน สร้างอาชีพ
 - (7) กระตุ้นให้เกิดการผลิตและการลงทุน
 - (8) เป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบ ผลผลิตขายได้ตลอดเวลา
- 3) ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม
- (1) ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดีระหว่างมนุษยชาติ
 - (2) ช่วยพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมแก่ท้องถิ่น
 - (3) ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
 - (4) ช่วยลดช่องว่างของสังคมแลเสริมมาตรฐานสวัสดิการสังคม
 - (5) ช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตใจและร่างกาย
 - (6) ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณี
 - (7) ก่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในสังคม
 - (8) ช่วยให้ประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
 - (9) ช่วยขจัดความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท
- 4) ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเมือง
- (1) ช่วยสร้างภาพพจน์ ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ
 - (2) เป็นนครชนนีแสดงสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศ

จริน สิริ (2549) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ดังนี้

- 1) ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ
- (1) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศจำนวนมาก การท่องเที่ยวสามารถทำรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศมากเป็นอันดับ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากสินค้าออกอื่นๆ นอกจากนี้รายรับสุทธิของเงินตราต่างประเทศจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังมีส่วนช่วยให้ดุลชำระเงินของประเทศดีขึ้น
 - (2) รายได้จากการท่องเที่ยวจะมีผลทวีคูณในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นซึ่งจะทำให้ผลผลิตส่วนรวมของประเทศมีค่าทวีกว่าสองเท่าตัว
 - (3) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการหมุนเวียน และการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวในชนบทการพัฒนาความเจริญก็จะไปถึงภูมิกษณัณท์นั้นๆ

ก่อให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ๆ ในท้องถิ่น เช่น โรงแรม ภัตตาคาร ร้านค้า สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มีผู้ลงทุนในหลายรูปแบบ ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพอย่างกว้างขวางเป็นการสร้างรายได้สู่ประชาชนอย่างแท้จริง

(4) การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต และนำเอาทรัพยากรของประเทศ โดยเฉพาะของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในอัตราที่สูง ในรูปของการผลิตสินค้าพื้นเมืองและสินค้าของที่ระลึก ตลอดจนการบริการในท้องถิ่นนั้นๆ

(5) การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบ ผลผลิตขายได้ตลอดเวลาตลอดแต่ความเหมาะสมและความสามารถของผู้ขาย

(6) การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตเป็นวงจรมหุณเวียนภายในประเทศ ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ ของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการลดการว่างงานลง ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้รัฐบาลได้รับรายได้ในรูปของภาษีอากรประเภทต่างๆ

2) ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคม

(1) การท่องเที่ยวมีส่วนในการส่งเสริม ความสัมพันธ์ของมนุษยชาติก่อให้เกิดสันติภาพ ความเป็นมิตรไมตรีและความเข้าใจอันดี ระหว่างเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน

(2) การท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมให้เกิดแก่ท้องถิ่น ทำให้มีการก่อสร้างสิ่งใหม่ๆ มีการลงทุนทางด้านการผลิตเพื่อรองรับการบริการแก่ผู้มาเยือนท้องถิ่น ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการมีงานทำ จึงทำให้อยู่ดีกินดีมีความสุขโดยทั่วกัน

(3) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความสำนึก และตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมตลอดจนการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกรักหวงแหนและรักผืนแผ่นดินที่อยู่อาศัยของตน

(4) การท่องเที่ยวช่วยขจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างเมืองชนบท ช่วยขจัดปัญหาการล้นไหลและเคลื่อนย้ายเข้ามาหางานทำหรือเสี่ยงโชคในเมืองของประชาชนในชนบท

(5) การท่องเที่ยวช่วยให้ประชาชนในชนบทรู้จักใช้เวลาว่างเกิดประโยชน์รู้จักใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาผลิตและประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ในรูปของสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกไว้สำหรับขายผู้มาเยือน เป็นการหารายได้มาจุนเจือครอบครัวเพิ่มขึ้น

3) ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อการเมือง

(1) การเดินทางท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรู้สึกรั้งถึงความมั่นคงปลอดภัยเพราะการที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทาง ไปเยือนที่ใด ที่นั้นจะต้องมีความปลอดภัยเพียงพอ

(2) การท่องเที่ยวเป็นวิถีทางที่มนุษย์ต่างๆ สังคมจะได้พบปะรู้จักทำความเข้าใจกัน การเดินทางไปมาหาสู่กันภายในประเทศทำให้ได้รู้จัก ค้นเคย ระบุปัญหา พึ่งพาอาศัยกัน ในทำนองเดียวกัน

การเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เสริมสร้างความเข้าใจอันดี ที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกที่จะช่วยสร้างสรรค์สัมพันธไมตรีและความสงบสันติสุขในโลก

3. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (วศิน ปัญญาวุธตระกูล, 2549)

3.1 ความหมายการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม คือการท่องเที่ยวไปตามสถานที่ทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานที่สำคัญหรือมีชื่อเสียง ตลอดจนการท่องเที่ยวเพื่อเข้าชมขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องในเทศกาลต่างๆ เป็นการสืบทอด รักษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้ ตลอดจนตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น โดยมีลักษณะสำคัญต่อไปนี้ คือ

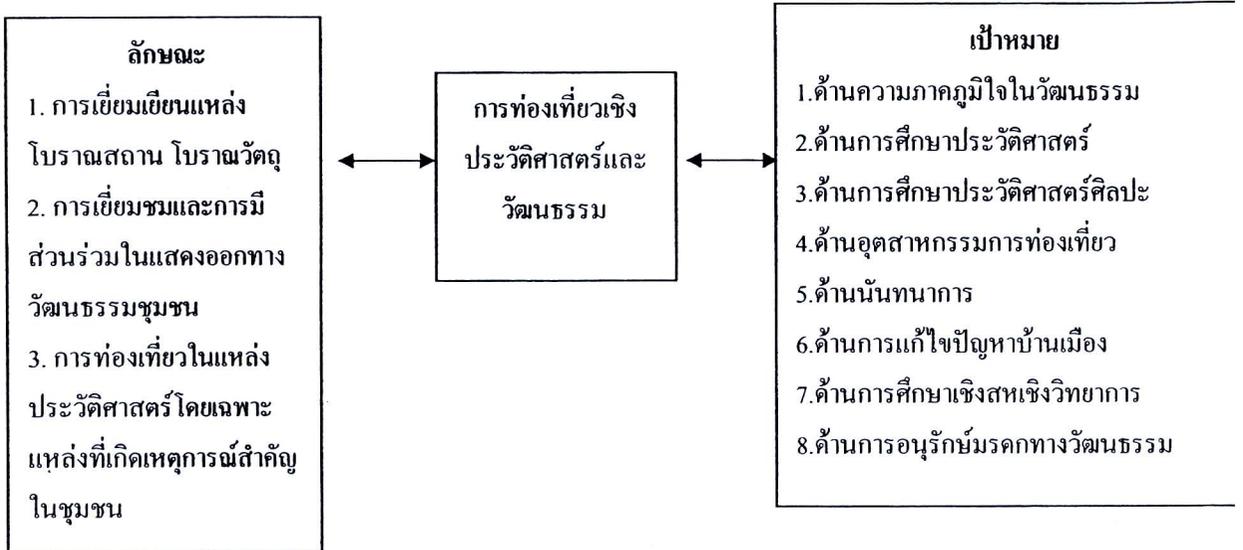
- 1) เป็นสถานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และโบราณสถาน ตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงพิพิธภัณฑสถานต่างๆ และประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น
- 2) เป็นการให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมโดยเจ้าของพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนในการวางแผนการจัดการและอนุรักษ์
- 3) มีมัคคุเทศก์และวิทยากรให้ความรู้ทั้งของภาครัฐ และประชาชนในท้องถิ่น แนะนำให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พร้อมทั้งจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้การวางแผนของประชาคมในชุมชน
- 4) มุ่งให้ประชาชนเจ้าของท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการอนุรักษ์ และเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่น ตลอดจนมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยว ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความประทับใจ และมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป
- 5) ผู้ที่เกี่ยวข้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ รักษา และเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น

3.2 ลักษณะและเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ด้วยความเชื่อมั่นว่าการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะที่ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของประเทศชาติและชุมชนอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักที่มีมาแต่เดิมดังแสดงในภาพประกอบที่ 2

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดงานวิจัย
วันที่... ๐. 1. ๒๕๕๕
เลขทะเบียน.....
เลขเรียกหนังสือ.....

ภาพประกอบที่ 1 ลักษณะและเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

3.3 ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

1. การเยี่ยมชมแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ได้แก่ ซากโบราณสถานในแหล่งประวัติศาสตร์และที่อยู่ในอุทยานประวัติศาสตร์ ตลอดจนโบราณวัตถุที่เก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โดยแต่ละแห่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) อุทยานประวัติศาสตร์ ได้แก่ สภาพแวดล้อมหรือสวนสาธารณะ เมืองหรือชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมืองมืองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1.อาคารสถาปัตยกรรม ซากโบราณสถานที่อยู่อาศัย วัดวาอาราม 2.สภาพแวดล้อมของโบราณสถานที่อยู่รายรอบอาคาร เช่น สนามหลวง สวนลุมพินี รวมทั้งสิ่งก่อสร้างอื่นๆ เช่น สระน้ำ คอกลง ถนนหรือสวนป่าประวัติศาสตร์ ซึ่งมีลักษณะด้านประโยชน์ใช้สอยให้ร่วมงามมากกว่าความยิ่งใหญ่ในการก่อสร้าง 3.ความผสมผสานระหว่างการก่อสร้างของมนุษย์และธรรมชาติ

2) ซากโบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ในโบราณคดี คือ ซากสิ่งก่อสร้างที่พังทลาย จนเราไม่สามารถทราบรูปทรง หรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับรูปทรงของสิ่งก่อสร้าง รวมถึงแหล่งที่อยู่อาศัยของคนในอดีต พบแต่เพียงซาก โบราณสถานและโบราณวัตถุ ในแหล่งประวัติศาสตร์นั้นๆ เช่น บ่อเกลือพันปี อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

3) พิพิธภัณฑสถานที่รวบรวมและจัดแสดงศิลปะ โบราณวัตถุซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่เคยรุ่งเรืองมาแต่อดีต และเป็นศูนย์บริการเผยแพร่ความรู้เรื่องมรดกทางศิลปวัฒนธรรมแก่นักเรียนนักศึกษาและประชาชนได้เข้าใจและเกิดความภาคภูมิใจ ความหวงแหนที่จะผดุงรักษามรดกนี้สืบต่อกันต่อไป นอกจากนี้พิพิธภัณฑสถานยังให้บริการด้านการศึกษาด้านศิลปะประวัติศาสตร์และโบราณคดี เช่นการจัดโครงการอบรมด้านศิลปวัฒนธรรม การจัดพิพิธภัณฑสถานจร โดยการจัด

นิทรรศการเคลื่อนที่หมุนเวียนไปตามพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสาขาต่างๆ ในส่วนภูมิภาค โดยมีพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติทั้งสิ้น 34 แห่ง มีการเก็บวัตถุโบราณ กว่า 100,000 ชิ้น

2. การเยี่ยมชมและการมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ ประเพณีและวิถีชีวิตของคนในชุมชน เนื่องจากวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ คือวิถีชีวิตของคนในพื้นที่นั้นๆ อาจเหมือนกันหรือแตกต่างกัน วัฒนธรรมอาจแสดงออกในรูปแบบของศาสนา สถานที่ที่สำคัญสอดคล้องกับความเชื่อที่จัดในบางฤดูกาลตลอดจนการจัดแสดงกิจกรรมของแต่ละท้องถิ่นที่มีที่เดียวหรือชุมชนเดียว สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งในการท่องเที่ยวที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยอาจจำแนกการแสดงออกทางวัฒนธรรมได้ดังนี้

1) ประเพณีที่เกิดจากความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งลึกลับ (animism) ก่อให้เกิดประเพณี พิธีฝังศพ พิธีเม็ง ของภาคเหนือ การแห่ผีตาโขน ของอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย หรือประเพณีการไหว้ผีบ้าน ผีป่า ผีป่า ผีน้ำของชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทย

2) ประเพณีที่เกิดจากเรื่องของธรรมชาติ ก่อให้เกิดประเพณี การขอฝน เช่น ประเพณีแห่นางแมว แห่งปลาช่อน แล้วยังมีประเพณีที่หมายถึงพระโพธิสัตว์ ปล่อยในแม่น้ำท่า จังหวัดลำพูน ประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร

3) ประเพณีที่เกิดจากพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีชักพระ ประเพณีบวชนาค ประเพณีปล่อยสง่าลงของชาวไต จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4) ประเพณีที่เกิดจากศาสนาพราหมณ์ ก่อให้เกิดพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญหรือประเพณีอื่นๆ ที่เกี่ยวกับราชสำนัก

บ่อเกิดของประเพณีอาจมีสาเหตุอื่นๆ ประกอบมากกว่านี้และประเพณีแต่ละอย่างที่เกิดขึ้นก็มีการผสมผสานระหว่าง ความเชื่อ ความศรัทธา หลากๆ อย่าง ประเพณี วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ซึ่งแสดงถึงรากฐานทางประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของชนชาติที่ยาวนาน เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาอดีต เพื่อเข้าใจปัจจุบันและวางรากฐานของอนาคต ประเพณีจึงมิได้จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเดียวเท่านั้น แต่การจัดประเพณีและวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยว จึงไม่ควรทำลายรากฐานของวัฒนธรรมเก่า ความภาคภูมิใจของคนในชาติ เน้นถึงความต้องการทางจิตใจของมนุษย์มากกว่าเงินตรา

บุญเลิศ จิตต์วัฒนา (2548) กล่าวถึงลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แก่

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าด้วย ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือกระทบให้น้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ผู้ชมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ผู้ชมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์อนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

จากการศึกษาลักษณะการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับลักษณะและคุณสมบัติของจังหวัดชัยนาท พบว่า มีความสอดคล้องที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในพื้นที่ทั้ง 6 แห่ง ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

3.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตัวเองอย่างเข้าใจในสรรพสิ่งของโลกที่ไม่สามารถแยกตัวออกจากกันได้ ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ฉะนั้นองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญจึงควรมี 6 ด้านดังต่อไปนี้คือ

1. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจอยู่ 10 ประการ

- 1.1 ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
- 1.2 โบราณคดีและพิธีภัณฑ์สถานต่าง ๆ
- 1.3 สถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง
- 1.4 ศิลปะ หัตถกรรม ประติกรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก
- 1.5 ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
- 1.6 ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ
- 1.7 ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
- 1.8 วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร
- 1.9 ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่าง ๆ
- 1.10 ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

2. องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3. องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และได้ผลตอบแทนในกำไรสู่ธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

4. องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการดำเนินการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ธรรมหรือจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

6. องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

3.5 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548))

จากการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่จะต้องมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจทั้ง 10 ประการที่กล่าวมาแล้วนั้น เราอาจแบ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็นประเภทย่อยได้ 5 ประเภท คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้รับความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้นเพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์ และศึกษาความเชื่อการยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่าง ๆ อีกทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยววิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/ Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษโดดเด่น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ คุุผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้านอีกทั้งมีความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

4. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาหรือแข่งขันการกีฬา โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดรายการกีฬาตามเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกีฬาได้สนุกสนานเพลิดเพลินกับการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา ในขณะที่เดียวกันก็ได้ไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางรายการ

กีฬา ทำให้ได้รับความเข้าใจและประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

5. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว ไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม เช่น การนวดตัว การนวดฝ่าเท้า การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร การฝึกการบริหาร การฝึกสมาธิ เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างสุขภาพและคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยว บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อการรักษาามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 สรุปประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	แหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ 6 ตำบล 4 อำเภอ ของจังหวัดชัยนาท					
	ต.เขาท่าพระ	ต.ชัยนาท	ต.ธรรมามูล	ต.บางเคลา	ต.มะขามเฒ่า	ต.แพรกศรีราชา
1.การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์	เขาท่าพระ	วัดบรมธาตุวรวิหาร	วัดธรรมามูล	เขื่อนเจ้าพระยา	วัดมะขามเฒ่า	วัดมหาธาตุ
2.การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี	สวนนกชัยนาทเขาท่าพระ				งานวัดมะขามเฒ่า	วัดมหาธาตุ
3. การท่องเที่ยววิถีชีวิตชาวบ้าน		วัดบรมธาตุวรวิหาร	วัดธรรมามูล	เขื่อนเจ้าพระยา	วัดมะขามเฒ่า	
4. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา	สวนนกชัยนาท					
5. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม	สวนนกชัยนาท	วัดบรมธาตุวรวิหาร	วัดธรรมามูล		วัดมะขามเฒ่า	วัดมหาธาตุ

3.6 การท่องเที่ยวในแหล่งประวัติศาสตร์ในชุมชน หมายถึง สถานที่ๆเป็นแหล่งของความทรงจำ ที่มีตำนานท้องถิ่น เช่น ย่านประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ตลอดจนนครประวัติศาสตร์ โดยอาจจำแนกแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในชุมชนได้ดังนี้

1) อนุสาวรีย์ ประติมากรรมขนาดใหญ่ รูปเคารพ เป็นทรัพย์สินที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อเป็นอนุสรณ์สำหรับบุคคลสำคัญของเมือง รวมถึงรูปเคารพในศาสนา เช่น พระพุทธรูป บุคคลสำคัญของชาติ

2) สถาปัตยกรรมแห่งชาติ สิ่งก่อสร้างที่สืบทอดมาเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ และยังคงใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์เดิม เช่น พระอุโบสถ วิหาร เป็นกลุ่มอาคารที่ออกแบบมาตั้งแต่อดีต ในปัจจุบันใช้สอยอยู่ เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (วัดใหญ่) จังหวัดพิษณุโลก หรืออาคารโบราณสถานที่ไม่ได้ใช้แล้วในปัจจุบัน เช่น วัดศรีชุม วัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย

3) อาคารสัญลักษณ์ประจำเมือง ได้แก่ สิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นเพื่อให้ประชาชนใช้เป็นสมบัติสาธารณะหรืออาคารสถาปัตยกรรมที่งดงามซึ่งเป็นสัญลักษณ์ประจำเมือง เช่น กำแพงเมืองจังหวัดกำแพงเพชร

4) ย่านประวัติศาสตร์หรือหมู่บ้านประวัติศาสตร์ ได้แก่ อาคารร้านค้า หรืออาคารเชื่อมต่อกัน เป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนในอดีตและสืบทอด คงรูปแบบการก่อสร้างมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งสาธารณูปการและสาธารณูปโภคที่ได้ใช้สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยอดีต เช่น ย่านชุมชนชาวจีนจังหวัดกำแพงเพชร ย่านชุมชนการค้าริมแม่น้ำป่าสัก

5) นครประวัติศาสตร์ ได้แก่เมืองที่มีชุมชนที่อาศัยสืบทอดกันมา มีสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ หรือชุมชนที่ดำรงอยู่และสืบทอดกันมาโดยมีองค์ประกอบของเมือง เช่น เรื่องราวของผู้คน อาคารสถานที่ อาคารราชการ ในอดีตที่ใช้สืบทอดกันมาจนถึงในปัจจุบัน โดยแบ่งออกเป็น 3 ชนิด นครประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต นครประวัติศาสตร์ที่ตาย เช่น เมืองศรีสัชนาลัย เมืองศรีเทพ และเมืองประวัติศาสตร์แบบผสมระหว่างอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นชุมชนใหญ่ที่ซ้อนทับเมืองโบราณ เช่น สุโขทัย กำแพงเพชร พิษณุโลก

3.7 เป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

การจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในมิติใหม่จึงมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาที่ยั่งยืน แทนการจัดนำเที่ยวแบบเดิมที่เน้นการและให้ความสำคัญกับการหารายได้จากภาคบริการที่เน้นการแสวงหาผลประโยชน์ต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียวเพื่อเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยไม่สนใจต่อการอนุรักษ์และขาดความรับผิดชอบต่อความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เน้นรักษาความยั่งยืนของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ใน

ชุมชนและท้องถิ่นเพื่อที่จะสอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไป โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ

1. ด้านความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะ โบราณสถานเป็นเครื่องยืนยันถึงความเก่าแก่และความรุ่งเรืองของชาติ ดังนั้นชาติใดที่มีโบราณสถานมากย่อมทำให้คนในชาติเกิดความภาคภูมิใจ เกิดความสมัครสมานสามัคคี เกิดความรักและเกิดความหวงแหนผืนแผ่นดินและประเทศชาติ ทำให้ชนในชาติช่วยกันทำนุบำรุงรักษาและส่งเสริมให้มรดกทางวัฒนธรรมนั้นแพร่หลายต่อไป

2. ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ การศึกษาประวัติศาสตร์ในยุคต้นๆ หรือก่อนประวัติศาสตร์มีอุปกรณ์ที่สำคัญคือกรรมหลักฐานน้อย ไม่แน่ชัด ไม่สมบูรณ์ หลักฐานประเภทตำนาน พงศาวดาร จดหมายเหตุ และเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่มักจะเป็นหลักฐานที่เขียนขึ้นในสมัยหลังจากเหตุการณ์จริงซึ่งอาจจะผิดเพี้ยนจากความจริงไปมาก ดังนั้นการศึกษาประวัติศาสตร์ในระยะเวลาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยหลักฐานทางโบราณคดีมาเป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยเฉพาะโบราณสถานนั้นนับว่ามีคุณค่าต่อการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง

3. ด้านการศึกษาภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม ซึ่งโบราณสถานสามารถที่จะบอกกล่าวได้ถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมาแต่โบราณจึงเป็นการยืนยันว่าสภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของมนุษย์เป็นอย่างมาก

4. ด้านการศึกษาวัฒนธรรม โบราณสถานสามารถทำให้ทราบเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางด้านต่างๆ ของมนุษย์ในอดีตกระจ่างยิ่งขึ้น เช่น การสร้างศาสนสถานตามคติความเชื่อ การสะท้อนให้เห็นการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ผ่านทางภาพจิตรกรรมฝาผนัง หรือลวดลายแกะสลัก ภาพปั้นที่ประดับตามอาคารของโบราณสถาน เป็นต้น

5. ด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะ โบราณสถานเป็นหลักฐานที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาทางศิลปะและประวัติศาสตร์ศิลปะของมนุษย์ในอดีต ซึ่งจะทำให้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานทางศิลปะของมนุษย์ในสมัยโบราณหลายประการ เช่น แนวคิด ความเชื่อ ความรู้สึกสกุลช่าง เทคโนโลยีในการแกะสลักและการหล่อ ฝีมือช่าง ลักษณะทางสังคม ระดับเศรษฐกิจ และ อิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

6. ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ปัจจุบันโบราณสถานได้กลายเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของทุกประเทศ แต่ละประเทศต่างใช้โบราณวัตถุและโบราณสถานเป็นเครื่องดึงดูดนักท่องเที่ยวให้หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศ ให้มาชื่นชมเพื่อความเพลิดเพลินและได้รับความรู้ การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาทำให้ประเทศมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการใช้จ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยวและในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดอุตสาหกรรมหรือกิจกรรมต่างๆ อีกหลายอย่างตามมา นอกจากนี้โบราณสถานยังเป็นสิ่งเชิดชูศิลปวัฒนธรรมของชาติให้เป็นที่รู้จักแพร่ไปในนานาประเทศ

7. ด้านนันทนาการ ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาโบราณสถานที่อยู่ในพื้นที่อันเหมาะสมตามหลักวิชาเพื่อให้บริเวณชุมชนเหล่านั้น สามารถเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนได้ เพื่อให้ผู้เข้าไปพักผ่อนในบริเวณชุมชนโบราณได้รับความรู้และความเพลิดเพลินในเวลาเดียวกัน เพราะชุมชนโบราณทุกแห่งล้วนมีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติทั้งสิ้น จึงเป็นเรื่องที่ทุกคนสนใจใคร่รู้ศึกษา เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย เป็นต้น

8. ด้านการแก้ไขปัญหาบ้านเมือง ความขัดแย้งทางการเมืองหรือปัญหาทางการเมืองมักจะเกิดขึ้นในหลายๆ ลักษณะ อาทิ ปัญหาระหว่างประเทศที่อยู่ใกล้ชิดกันและประเทศใดประเทศหนึ่งพยายามอ้างหลักฐานประวัติศาสตร์ที่ดี หรือหลักฐานทางเชื้อชาติที่ดี ศาสนาที่ดี แล้วพยายามก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองเรื่องราวต่างๆ ขึ้น เช่น ปัญหาเขตแดน เป็นต้น ซึ่งในกรณีเช่นนี้โบราณคดีก็อาจมีส่วนช่วยแก้ปัญหานี้ให้กระจ่างแจ้งขึ้นได้ว่าดินแดนบริเวณนั้นควรจะเป็นของประเทศใด โดยอาศัยโบราณวัตถุ โบราณสถานและหลักฐานทางโบราณคดีอื่นๆ ที่ขุดค้นมาเป็นข้อวินิจฉัย

9. ด้านการศึกษาเชิงสหวิทยาการ ซึ่งเป็นการศึกษาที่รวมเอาวิทยาการสาขาต่างๆ มาใช้ร่วมกันหรือการนำเอาศิลปะและศาสตร์หลายๆ แขนงหรือหลายๆ สาขาวิชามาประยุกต์ใช้ร่วมกันอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผลการศึกษาที่ออกมาอย่างกว้างขวางครอบคลุมและลึกซึ้ง

10. ด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ด้วยระเบียบวิธีในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ โบราณวัตถุ ตามวิธีการทางโบราณคดีคือการสำรวจขุดค้น วิเคราะห์ ศึกษาและวิจัยทางโบราณคดีนั้นล้วนเป็นกระบวนการแห่งการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติโดยตรงทั้งนั้น ดังนั้นกระบวนการในการศึกษาวิจัย โบราณวัตถุจึงย่อมเป็นกระบวนการที่ช่วยในการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมไปสู่อนุชนอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การนำประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมาส่งเสริมการท่องเที่ยว

Coltman (1989) ได้ให้แนวทางการแผนส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมไว้ ได้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม
2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมากน้อยเพียงใด

3. วิธีการและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยว ควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่น เพราะจะเป็นเครื่องวัดว่าท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องการนักท่องเที่ยวประเภทใด และจำนวนเท่าไร

4. ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่น เป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ

5. ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวัง และต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วย เพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่

6. เงินทุน แรงงาน รวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยว ควรมาจากชุมชนเจ้าของท้องถิ่น เพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้

7. ควรเปิด โอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม และงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว

8. เรื่องราว และงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว จะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น

9. ก่อนที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

ชาลววิทย์ เกษตรศิริ (2540) ได้กล่าวถึงการใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นแนวคิดใหม่ ที่พยายามจะออกจากกระแสการท่องเที่ยวที่เป็น Mass Tourism ที่คนจำนวนมากนั่งรถโค้ชคันใหญ่มีคน 100 – 120 คน ไปลงที่ไหนซักแห่ง แล้วก็สร้างความปั่นป่วน โกลาหลให้กับสถานที่นั้นด้วยการถ่ายรูป ซื้อของที่ระลึก ทั้งเงินและคนมหาศาลในแต่ละวัน ได้สร้างผลกระทบมากมายให้กับชุมชน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คน

จากการที่การท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นเรื่องของการเสพ การบริโภค การเบียดเบียนที่มีอิทธิพลมากในสถานที่ๆ ไป สามารถเปลี่ยนหมู่บ้านเล็กๆ ให้กลายเป็นบาร์ เป็นเป็นเหล้า เป็นช่อง ได้ในพริบตา สิ่งเหล่านี้เป็นด้านลบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวแบบ MASSO ดังนั้น คนในหลายประเทศจึงพยายามหาทางออก และแสดงหาวิธีการในการท่องเที่ยวแบบใหม่ขึ้นมา เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม ไม่มีการซื้อขายวัฒนธรรม และชีวิตผู้คน ซึ่งนำเสนอมาในรูปแบบของ Ecological Tourism (การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) และ Cultural Tourism (การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม)

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงเป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ หลังจากการท่องเที่ยวทั่วไปมีปัญหา หรืออีกนัยหนึ่งก็อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นความพยายามแสดงหาทางออกและสร้างความชอบธรรมให้กับการท่องเที่ยวที่กำลังประสบปัญหา ดังนั้นสิ่งสำคัญประการแรกของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือการศึกษ เช่น เมื่อจะไปเที่ยวนครวัด เราจำเป็นต้องศึกษาทั้งประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชนชาติ วัฒนธรรมความคิด ความเชื่อของผู้คนในอดีต ซึ่งจะทำให้เราทราบถึงแรงบันดาลใจในการสร้างสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่เช่นนั้นได้ นอกจากนี้ การเรียนรู้สิ่งที่เป็นวิถีชีวิตปัจจุบัน ทั้งภาษา วัฒนธรรมอาหาร ความเป็นอยู่ของประชาชนชาวกัมพูชาที่เราไปเยือนก็เป็นเรื่องจำเป็นเช่นกัน

ชาลววิทย์ เกษตรศิริ กล่าวว่า “หากเปรียบเทียบระหว่างนักท่องเที่ยวฝรั่งกับนักท่องเที่ยวไทย จะเห็นว่ามีความแตกต่างกันมาก ฝรั่งเขาพยายามศึกษาวัด อาหาร ภาษา เข้าไปกินข้าวในโรงอาหาร มหาวิทยาลัย ไปดูวัฒนธรรมประเพณี ในขณะที่นักท่องเที่ยวไทย เน้นที่การถ่ายรูป ซื้อป๊อปปี้ แล้วนำมาคุยโอ้อวดกัน ซึ่งถือเป็นการท่องเที่ยวแบบ primitive แต่ปัญหาอีกอย่างหนึ่งของนักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมก็คือ การแอบแฝงมาของธุรกิจ ที่นำเอาวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างที่ตายแล้ว มาชุบชีวิตใหม่เพื่อขาย ซึ่งอันตรายมาก และเราก็กินทางออกจากกระแส Massyak”

จากแนวคิดดังกล่าว ชาลววิทย์ เกษตรศิริ ได้เสนอแนวทางเลือกในการใช้วัฒนธรรมเป็นฐานการพัฒนาไว้ 3 แนวทาง คือ

1. ต้องเปลี่ยนการท่องเที่ยว (tourism) เป็นการเดินทาง (travel) ในคนกลุ่มเล็ก สร้างภูมิปัญญาของกลุ่ม ไปศึกษา ไปดู ตามความสนใจของตนเอง เป็นการเดินทางไปรู้จัก การเดินทางต้องเป็นโลกส่วนตัว ไปอย่างเกรงใจ ไปอย่างเคารพต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชุมชน มีความสุขจากการเดินทางเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่การไปบุกรุกพิธีกรรมความเชื่อของชาวบ้าน ไปซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า

2. ต้องให้การศึกษา โดยเฉพาะกับเด็กๆ ให้เรียนรู้และเข้าใจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพราะในโลกปัจจุบันนี้เราไม่มีทางเลือกให้นักท่องเที่ยวไปได้ เพราะโลกมันเล็กและเปิดกว้างมากขึ้น การเดินทางสะดวกและผู้คนนิยมเดินทางกันมาก โดยเฉพาะประเทศไทย นักท่องเที่ยวจะเป็นคนในเอเชียด้วยกันมากขึ้น เราจึงควรให้การศึกษาแก่เด็กๆ และเยาวชนว่า เขาจะเผชิญกับสถานการณ์เช่นนี้อย่างไร จะได้ประโยชน์ และเกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันได้อย่างไร

หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการท่องเที่ยว ควรมีหลักสูตรที่สร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้มีการแสพ การขายที่ไม่เคารพผู้อื่น และต้องเร่งสร้างบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ รู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ไม่ใช่รู้ภาษาอย่างเดียว มักุเทศก์ต้องเป็นผู้มีความรู้ เป็นวิทยากร ไม่ใช่เป็นคนรับใช้ของนักท่องเที่ยวที่ต้องบริการทุกอย่าง

3. ต้องเรียนรู้ที่จะเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน ของชุมชนอื่นรวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของเราเองด้วยเราต้องมีพื้นที่ ศักดิ์ศรีที่ผู้มาเยือนจะละเมิดมิได้ เพราะหากเราไม่เคารพวัฒนธรรมของเรา นักท่องเที่ยวชาติอื่นก็ไม่เคารพเช่นกัน

สุดาพร วรพล (2540) ได้สรุปการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่า

1. มรดกทางวัฒนธรรมประเภทโบราณวัตถุสถานถือเป็นแหล่งทรัพยากร ที่เปี่ยมไปด้วยคุณค่า ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และทางด้านจิตใจของชนในชาติ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องได้รับการจัดการที่ละเอียดอ่อนรอบคอบ โดยเฉพาะเมื่อจะส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะหากดำเนินการโดยขาดความระมัดระวังแล้วจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ได้ง่าย เช่นกลุ่มที่ต้องการอนุรักษ์กับกลุ่มผู้ประกอบการ เป็นต้น

2. สถานที่ที่จะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมได้นั้นจะต้องเป็นแหล่งที่ทำให้ประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดประโยชน์อื่นๆ ที่น่าพอใจ รวมทั้งรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเอาไว้ด้วย

3. ควรให้ภาคเอกชนซึ่งมีประสบการณ์ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่ มาแล้วได้เข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในเรื่องของการจัดการทำป้ายอธิบายในแหล่งและการจัดการนักท่องเที่ยวด้วย

4. แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมควรได้รับการพิจารณาทั้งในแง่ของการอนุรักษ์ การเป็นแหล่งความรู้ และการบริการที่เหมาะสมแก่นักท่องเที่ยวควบคู่กันไป ควรให้ความสำคัญกับการจัดทำป้ายอธิบาย ในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมให้ประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีความด้อยในเรื่องของสื่อ การฝึกอบรม วิธีการ ตลอดจนการจัดการก่อน เนื่องจากแหล่งมรดกในประเทศเหล่านั้นมักจะยังเป็นส่วนของวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชน มิใช่สิ่งที่ได้รับการอนุรักษ์สืบทอดกันมาแต่อดีต ดังนั้นจึงควรจะออกแบบป้ายอธิบายให้ดึงดูดใจผู้เยี่ยมชม โดยทำให้มีหลายมิติแทนที่จะให้มองเห็นด้วยตาเท่านั้น

ศรีพร สมบุญธรรม (2536) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพจากทรัพยากรธรรมชาติ โบราณวัตถุสถาน วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น แต่อุปสรรคสำคัญในการนำเอาแนวคิดมาลงมือปฏิบัติ อยู่ที่ความสามารถในการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างกระแสการพัฒนาและกระแสอนุรักษ์ ซึ่งจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ คนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนนักท่องเที่ยวในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและรอบคอบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งสำหรับปัจจุบันและอนาคต โดยต้องคำนึงถึงหลักสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค ควรส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจัง ก่อนการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันถึงความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับระบบสาธารณสุขโลกที่มีอยู่

2. ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

3. ควรมีการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ทั้งนี้ควรพยายามผลักดันให้การท่องเที่ยวได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ๆ

4. ควรสนับสนุนให้มีการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเพื่อการก่อสร้าง ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากผลผลิตต่าง ๆ ของคนในท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยลดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ทางหนึ่งและเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

5. การพัฒนาการท่องเที่ยวควรเป็นรูปแบบที่สามารถนํารายได้เข้าสู่ท้องถิ่นให้มากที่สุดเพื่อประโยชน์ระยะยาวของชุมชน

6. ควรมุ่งส่งเสริมรูปแบบของงานที่มีความน่าสนใจและได้รับผลตอบแทนสูง ให้กับคนในท้องถิ่น

จากแนวคิดและหลักการข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น จะต้องศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นควบคู่กันไป คือจะทําอย่างไรในการพัฒนาเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ขณะเดียวกันท้องถิ่นก็ยังคงดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของตนเอง และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมในปัจจุบันและยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องในอนาคต ทั้งนี้ยังรวมถึงการพัฒนา และการรักษา สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอีกด้านหนึ่งนอกเหนือจากทางสังคม

5. สถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาท (http://www.chainat.go.th/POC/data_45/30.xls)

5.1 สถิติจำนวนนักท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท ได้เก็บข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวเป็นไตรมาส ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 2 สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดชัยนาท

ช่วงเดือน	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)			
	2547	2548	2549	2550
ม.ค. – มี.ค.	44,141	53,107	111,440	122,795
เม.ย. – มิ.ย.	43,953	53,445	56,049	61,870
ก.ค. – ก.ย.	39,678	41,744	44,254	48,215
ต.ค. – ธ.ค.	51,958	56,979	60,766	65,797
รวม	179,730	205,275	277,509	298,677

จากตารางที่ 2 พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดชัยนาทมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี โดยช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจังหวัดชัยนาทมากที่สุดในรอบปีคือ ช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคม ในช่วงปี 2547-2548 แต่ในช่วงปี 2549-2550 ปรากฏว่าช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม เป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวจังหวัดชัยนาทมากที่สุด

5.2 สถิติรายได้จากการท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท ได้เก็บข้อมูลสถิติรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาทเป็นไตรมาสดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 3 รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาท

ช่วงเดือน	รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)			
	2547	2548	2549	2550
ม.ค. – มี.ค.	29.59	30.42	36.37	40.88
เม.ย. – มิ.ย.	29.80	39.11	37.99	42.52
ก.ค. – ก.ย.	34.52	35.99	39.92	44.22
ต.ค. – ธ.ค.	56.74	62.42	66.78	69.49
รวม	150.65	167.94	181.06	197.11

จากตารางที่ 3 พบว่า ในช่วง พ.ศ.2547-2549 รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาทเพิ่มขึ้นทุกปี โดยช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคมเป็นช่วงที่จังหวัดชัยนาทมีรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุดในรอบปี

5.3 สถิติระยะเวลาในการพำนักที่จังหวัดชัยนาทโดยเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาทได้เก็บสถิติระยะเวลาในการพำนักที่จังหวัดชัยนาทของนักท่องเที่ยวเป็นไตรมาส ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 4 สถิติระยะเวลาในการพำนักที่จังหวัดชัยนาทโดยเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว

ช่วงเดือน	ระยะเวลาพำนักเฉลี่ย (วัน)			
	2547	2548	2549	2550
ม.ค. – มี.ค.	1.35	1.30	1.49	1.62
เม.ย. – มิ.ย.	1.30	1.77	1.46	1.45
ก.ค. – ก.ย.	1.45	1.73	1.88	1.90
ต.ค. – ธ.ค.	1.49	1.77	1.80	1.86

จากตารางที่ 4 พบว่า นักท่องเที่ยวมาพำนักที่จังหวัดชัยนาทโดยเฉลี่ย 1-2 คืน โดยช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคมเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวพำนักที่จังหวัดชัยนาทโดยเฉลี่ยนานกว่าช่วงเวลาอื่นในรอบปี

5.4 สถิติค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดชัยนาท จังหวัดชัยนาทได้เก็บข้อมูลสถิติค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดชัยนาทเป็นค่าเฉลี่ยต่อคนต่อวัน แสดงเป็นไตรมาส ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 5 สถิติจำนวนค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อวันของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดชัยนาท

ช่วงเดือน	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันของนักท่องเที่ยว (บาท)			
	2547	2548	2549	2550
ม.ค. – มี.ค.	579.91	503.49	604.03	511.92
เม.ย. – มิ.ย.	595.58	538.22	557.02	568.30
ก.ค. – ก.ย.	711.48	632.17	636.34	651.21
ต.ค. – ธ.ค.	912.55	833.65	839.97	749.69

จากตารางที่ 5 พบว่า นักท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวในจังหวัดชัยนาทเฉลี่ยอยู่ที่ 500 ถึง 1,000 บาท โดยช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคมเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายเงินมากที่สุดในรอบปี เฉลี่ยอยู่ที่ 800 ถึง 1,000 บาท

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระนาย สุวรรณรัฐ (ม.ป.ป) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ.2546-2555” พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะโบราณสถานของอยุธยาได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา จนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มีศักยภาพสูง ซึ่งมาจากความเป็นเมืองมรดกโลก (ตั้งแต่ พ.ศ. 2534) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภาครัฐและเอกชนได้เข้ามาบูรณปฏิสังขรณ์แก้ไขปัญหาทุกภัยซ้ำซาก ปัญหาน้ำเสีย ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางสังคม (ถนน ไฟฟ้า โทรศัพท์ ฯลฯ) และโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยว (โรงแรม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว) มีการลงทุนเพื่อรองรับความต้องการทั้งของชุมชน และการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้เหตุผลข้างต้นแล้วอยุธยายังมีความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกรุงเทพฯ และปริมณฑล ทำให้การท่องเที่ยวอยุธยาขยายตัวอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยเฉพาะในปี 2544 อยุธยาจัดเป็นจังหวัดท่องเที่ยวยอดนิยมอันดับ 7 ของไทย โดยใช้นักท่องเที่ยวเป็นตัวชี้วัด

ขจรจบ กุสุมาวดี (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการพื้นที่ประวัติศาสตร์จากกรณีศึกษาบริเวณบริหารพระมวงลบทพิตร จ.พระนครศรีอยุธยา” เป็นการศึกษาการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยอาศัยกรณีศึกษาจากที่เกิดขึ้นเป็นการสร้างพื้นที่ประวัติศาสตร์ โดยอาศัยเทคนิควิทยาการต่าง ๆ เพื่อก่อความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ให้กับพื้นที่ ทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ การชำระความบริสุทธิ์, การรื้อฟื้นความเป็นเมืองของพื้นที่ และพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่ก่อตัวขึ้น เป็นพื้นที่ตามมโนภาพของทางการ ซึ่งมีความแตกต่างกับความหมายพื้นที่ของชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ การสร้างพื้นที่ประวัติศาสตร์ยังเป็นการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อพื้นที่โดยในที่นี่ได้อาศัยกรณีศึกษาจากชาวบ้านบริเวณวิหารพระมวงลบทพิตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา บริเวณที่ได้รับ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายใต้โครงการ นครประวัติศาสตร์ฯ โดยตรง ชาวบ้านบริเวณนี้เริ่มตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมาตั้งแต่ช่วงเริ่มมีการปรับปรุงเกาะเมืองอยุธยาสมัยหลวงประดิษฐมนูธรรม โดยเข้ามาเป็นลูกจ้างในกอง ปรับปรุงเกาะเมืองหลังจากนั้นจึงเริ่มมีชาวบ้านเข้ามาตั้งบ้านเรือน และอยู่อาศัยขณะเดียวกัน สถานที่แห่งนี้ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในเกาะเมืองอยุธยา เอื้อประโยชน์ต่อการทำมาค้าขายของชาวบ้าน โดยที่ชาวบ้านเองได้มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น แต่ในอีกทางหนึ่ง เมื่อชาวบ้านถูกควบคุมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่มากขึ้น โดยเริ่มจากมูลนิธิพระมงคลบพิตร จนถึงกรมศิลปากร ทำให้ชาวบ้านเกิดการแข่งขันทางการค้ากันสูงขึ้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของชุมชนชาวบ้านไม่ได้มีความผูกพันกันมากขึ้น เมื่อทางการได้เตรียมโยกย้ายบ้านเรือนและร้านค้าของชาวบ้าน ทำให้เกิดการต่อต้านในแบบที่ไม่ใช่การเผชิญหน้าหลายแบบ ในกรณีนี้ ชาวบ้านอาศัยเรื่องเล่าจากมุมของตัวเอง หยิบยกเอาทรัพยากรทางสัญลักษณ์ที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ เพื่อสร้างความหมายที่แตกต่างไปจากความหมายของทางการที่มีต่อพื้นที่แห่งนี้ เพื่อโต้ตอบกับความหมายที่ทางการสร้างขึ้น และเพื่อแสดงให้เห็นถึงความผูกพันของชาวบ้านกับการดำรงอยู่ในที่แห่งนี้

พินทอง จิตระดิษฐ์ (2543) ได้ศึกษารูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชนในหมู่บ้านเลี้ยวช้าง จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนยังคงอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบเดิมไว้ อุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวได้แก่ เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก คนท้องถิ่นใช้ภาษาถิ่นซึ่งนักท่องเที่ยวไม่เข้าใจ ขาดการมีส่วนร่วมในชุมชน ขาดการบันทึกคำรา ความรู้ การจัดการของภาครัฐไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวได้แก่ การปรับภูมิทัศน์ พัฒนาเส้นทางคมนาคมและมีแผนที่ ส่งเสริมการศึกษาให้คนในชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน ส่งเสริมอาชีพ เช่น จัดเทศกาลเกี่ยวกับช้าง กิจกรรมนั่งช้าง

เนตรชนก นันท์ (2544) ได้ศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถี จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาคือนักท่องเที่ยวไม่รู้จักและชาวชุมชนไม่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการท่องเที่ยว แนวทางในการดำเนินการได้แก่ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากร การจัดระบบดำเนินงาน และการกำหนดรายการนำเที่ยว

รัฐทิติยา หิรัณยหาด (2544) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า มีศักยภาพด้านวัฒนธรรมที่น่าสนใจและมีความปลอดภัย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเฉพาะที่เดินทางมาศึกษาวัฒนธรรมซึ่งจะเดินทางมาเป็นหมู่คณะทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ แนวทางการพัฒนาต้องปรับปรุงเส้นทางคมนาคม ตั้งศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว จัดระเบียบร้านค้า ร้านอาหาร ห้องน้ำ และพัฒนาบุคลากร

วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง (2547) ได้ทำวิจัยเรื่อง “เส้นทางท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์” พบว่าเส้นทางท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์เป็นการจัดรูปแบบจำลอง

เส้นทางการท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมของเมืองประวัติศาสตร์พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ อันมีการนำเสนออย่างมีขั้นตอน เนื่องด้วยมีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทั้งนี้เพื่อสร้างความเชื่อมโยงในการท่องเที่ยวโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านต่าง ๆ ได้ความเพลิดเพลิน ความรู้และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ไปพร้อมกันนำไปสู่การเพิ่มค่าทางเศรษฐกิจต่อชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ในสถาปัตยกรรมเป็นข้อเสนอแนะให้เกิดการใช้พื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ในกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ (Niche Markets) เช่น โบราณสถาน วัด อาคาร สิ่งก่อสร้าง และสถานที่ที่มีคุณค่าที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างเต็มศักยภาพ ให้เหมาะสมกับกิจกรรมการอนุรักษ์และบำรุงรักษาทรัพยากรที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว โดยการประสานความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสร้างระบบข้อมูลความรู้เพื่อประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว ธุรกิจการท่องเที่ยวและชุมชน โดยการเก็บข้อมูลทางกายภาพแบ่งพื้นที่สำรวจสถานที่เพื่อจัดเส้นทางให้เหมาะสมทางด้านระบบการท่องเที่ยวเส้นทางท่องเที่ยวในเมืองโดยการเดินเท้าให้สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ ได้จัดรูปแบบจำลองและทดสอบเส้นทางจากนักท่องเที่ยวในกลุ่มต่าง ๆ แล้วนำผลมาวิเคราะห์และเขียนแผนผัง มีการตรวจสอบและสังเคราะห์เส้นทางตามเงื่อนไขของหลักการและตามสภาพความเป็นจริง จนได้เส้นทางสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ จำนวน 16 เส้นทาง ซึ่งนำไปสู่การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์แบบ อันเป็นการลดอุปสรรคอันส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในเงื่อนไขด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วน สอดคล้องนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว สร้างรายได้แก่ชุมชนและท้องถิ่น มีการนำผลงานซึ่งประกอบด้วยแผนที่เส้นทางและรายละเอียดของสถานที่ตลอดเส้นทาง ไปแจกจ่ายแก่นักท่องเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง เผยแพร่ความรู้แก่บุคคลุเทศก์และผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษาในระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา ตลอดจนการเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำการปรับปรุงเส้นทางที่เข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว และทำการประชาสัมพันธ์เส้นทางสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างรายได้แก่ชุมชนและท้องถิ่นต่อไป

จริน สิริ (2549) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา : กรณีศึกษาชุมชนเมืองก๊ิด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมชุมชนที่สามารถนำมาใช้พัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า วัฒนธรรมที่สามารถนำมาส่งเสริมการท่องเที่ยวได้แก่ การชมวิถีชีวิตการทำนา การปลูกกาแฟ การปลูกลิ้นจี่ การรักษาโรคแผนไทย การนวดแผนไทย จักสาน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง และประเพณีตานสลาก

ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2549) ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เขตลุ่มน้ำแดง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยในรูปแบบ Action Research คือ การให้ชาวบ้านร่วมวางแผนลงมือกระทำ ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขกระทำใหม่ รวมทั้งการปรึกษากับผู้มีส่วนได้เสีย และรวมถึงผู้มีส่วนได้เสียเข้าร่วมกระบวนการ ซึ่งเป็นการศึกษาถึงภูมิหลังและบริบทของหมู่บ้านสบก่าย

ตำบลกีดช้าง อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเน้นบ้านสบก่ายเป็นศูนย์กลาง พบว่า เขตลุ่มน้ำแม่แตงเป็นชุมชนโบราณ เคยเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวละมั่งไม่ต่ำกว่า 500 ปีมาแล้ว ในปัจจุบันลุ่มน้ำแม่แตงมีความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบเดินป่า และผจญภัย โดยเฉพาะการล่องแพ ทำให้เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนสูญเสียประโยชน์และขาดรายได้เพราะหน่วยธุรกิจนอกหมู่บ้าน รวมถึงนักท่องเที่ยวขาดการเรียนรู้ ซึ่งผลงานวิจัยได้เสนอรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หรือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ
2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อศึกษาความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์
3. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อศึกษาเส้นทางเดินทัพสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ทั้ง 3 รูปแบบ ไม่สามารถแยกอันใดอันหนึ่งออกจากกันได้ เพราะพื้นที่มีความซ้ำซ้อนกัน โดยใช้บ้านสบก่ายเป็นจุดศูนย์กลางในการเชื่อมโยงเครือข่าย

จุดแข็ง คือ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว คือ ความหลากหลายทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม

จุดอ่อน และอุปสรรคที่สำคัญ คือ ขาดระบบการสื่อสาร ระบบการขนส่ง และสาธารณูปโภค หรือ ปัจจัยพื้นฐานทางการผลิต

โอกาส คือ รัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตง เป็นกลุ่มชาวยุโรป ออสเตรเลีย และอเมริกัน ซึ่งชื่นชอบการท่องเที่ยวแบบเดินป่า และผจญภัย และพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในด้านการตลาด แต่ขาดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สรุปได้ว่า ชาวบ้านมีศักยภาพในการสร้างผลิตภัณฑ์หรือชุดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่มีจุดอ่อนในด้านการส่งเสริมการตลาด และการจัดช่องทางการจัดจำหน่ายสอดคล้องกันทุกเรื่องเพื่อให้ได้ผลดี ผู้มีส่วนได้เสียทั้งภาครัฐบาล และธุรกิจ ต้องให้การสนับสนุน นำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เพทาย บำรุงจิตต์ (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม จังหวัดเชียงราย” พบว่า กลุ่มของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม จังหวัดเชียงรายประกอบด้วยกลุ่มของวัด เมืองโบราณ พิพิธภัณฑ์ ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสนใจมากเรื่องของ ความเก่าแก่/คุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรมอภิปรัชญาไมตรีของคนเชียงราย และเอกลักษณ์ของจังหวัด ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้ความสนใจมากในเรื่องของธรรมชาติ และประทับใจในอภิปรัชญาไมตรี ทำให้ทราบว่าศักยภาพและความพร้อมของภาคีเครือข่ายชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเชียงราย มีศักยภาพและความพร้อมมากในด้านความสะดวกในการเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยว รองลงมา คือ ด้าน

ความตั้งใจและความสวยงาม ตามลำดับ ศักยภาพและความพร้อมระดับต่ำ ได้แก่ ด้านบุคลากรและการจัดการในพื้นที่และการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามลำดับ

ทศพล ชื่นอุปการนันท์ (2549) ได้ทำศึกษาเรื่อง “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เมืองเก่าลพบุรีอย่างยั่งยืน” ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในระดับสูงเป็นกลุ่มที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมมากกว่าโดยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมรู้จักกันคืออยู่แล้ว เช่น พระปรางค์สามยอด พระนารายณ์ราชวนิเวศน์ ศาลพระกาฬ ในด้านปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ ด้านการบริการการท่องเที่ยว และเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ในด้านบริหารจัดการของหน่วยงานท้องถิ่นได้แก่การขาดการบริหารจัดการที่ดี การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ชัดเจน ปัญหา ด้านงบประมาณ การขาดการประสานงานและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน

ดังนั้น แนวการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เมืองเก่าลพบุรีอย่างยั่งยืนสามารถแบ่งออกเป็น 4 แนวทาง คือ ได้แก่ 1) แนวทางการจัดการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการบูรณะ ปรับปรุงเพื่อคงรักษาสภาพไว้ให้ดีที่สุด 2) แนวทางการส่งเสริมทางการตลาดและบริการ โดยการประชาสัมพันธ์รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว 3) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทั้งในภาครัฐและเอกชน 4) แนวทางการจัดการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการท่องเที่ยว จัดระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการแก่นักท่องเที่ยว พร้อมระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเชื่อมโยงกับแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ จากแนวทางการพัฒนาดังกล่าวจะก่อให้เกิดการอนุรักษ์พื้นที่ท่องเที่ยว เอกอัครราชทูต และคุณค่าของเมืองเก่าลพบุรีไว้ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความตระหนัก ความห่วงใย ต่อทรัพยากรที่ตนมีอยู่เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สุวิภา จำปาวัลย์ (2550) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ศักยภาพและการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมในตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จ.ลำพูน” ผลการวิจัยพบว่าจากการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัย ทำให้เกิดความเข้าใจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ชุมชนได้พิจารณาศักยภาพความพร้อมบทบาทผู้นำ ตลอดจนบุคลากรในชุมชนที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และชุมชน พบว่าแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น การฟื้นฟูวัฒนธรรมของตนเอง โดยกลุ่มสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้ประกอบการในชุมชน ร่วมกันทำกิจกรรมการสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ตำนานมุขปาฐะของชุมชน การฟื้นฟู สืบสานศิลปวัฒนธรรมด้านอาหารและการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ และยอง เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่มากขึ้น ส่วนการพัฒนาโดยคณะกรรมการท่องเที่ยวตำบลบ้านเรือน ได้แบ่งหน้าที่ปฏิบัติงานเป็นฝ่ายต้อนรับและลงทะเบียนฝ่ายมัคคุเทศก์ และยุวมัคคุเทศก์ ฝ่ายอาหาร ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายปฏิคม ในการทดลองดำเนินโครงการ/กิจกรรมด้านการจัดการท่องเที่ยว โดยมี

นักท่องเที่ยวกายนอกเป็นผู้ประเมินผลการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีผลการประเมินอยู่ในระดับดี ส่วนผลการดำเนินงานวิจัยเพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินงานต่อไปได้นั้นอาศัยการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน กับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การเชิญเป็นวิทยากร การศึกษาดูงาน การขอข้อมูลและคำปรึกษา การเชิญผู้ประกอบการ และบุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ การขอความร่วมมือจากหน่วยงานในภาครัฐและเอกชน ประชาสัมพันธ์กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวในตำบลบ้านเรือน เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวร่วมกัน

วสิน ปัญญาวุธตระกูล (2550) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ระยองวัฒนธรรม (กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์) เพื่อสำรวจอุปสงค์และอุปทานการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ 106 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 48 แห่ง มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งกลับมาเที่ยวซ้ำ 2-3 ครั้ง โดยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

นันทรัตน์ ยอดพิทักษ์ (2551) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาเมืองโบราณเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการด้านทรัพยากรท่องเที่ยวค่อนข้างน้อยเนื่องจากการจัดสภาพภูมิทัศน์ต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ด้านบุคลากรยังไม่ค่อยเพียงพอต่อการจัดการท่องเที่ยว เนื่องจากต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ทั้งด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการจัดการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเริ่มมีการดำเนินการในการเตรียมคนทั้งด้านความรู้ และทักษะเฉพาะด้านการจัดการองค์ความรู้มีศักยภาพค่อนข้างสูง ส่วนใหญ่แล้วอาศัยการศึกษาดูงาน และรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอกเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ หากได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง จะสามารถพัฒนาศักยภาพขององค์กรได้ดีขึ้นด้านการประชาสัมพันธ์ภายในพื้นที่เป็นการบอกต่อเมื่อมีการจัดกิจกรรม อาศัยความสมัครใจของคนในชุมชน แต่การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ออกสู่ภายนอกยังค่อนข้างน้อย จำกัดเฉพาะในเขตพื้นที่เป็นหลัก เนื่องจากความไม่พร้อมทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ส่งผลไปถึงด้านการบริการนักท่องเที่ยวยังไม่ครอบคลุมนัก ทั้งด้านบุคลากรในการแนะนำข้อมูลยานพาหนะในการท่องเที่ยวและรูปแบบกิจกรรมที่ชัดเจน เป็นรูปธรรมยังมีน้อย ในส่วนของการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่ชุมชนได้รับเป็นด้านงบประมาณ แต่ไม่ต่อเนื่อง และได้รับการส่งเสริมกิจกรรมในด้านความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ พบว่า การจัดการด้านพื้นที่ยังไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะการปรับภูมิทัศน์ และคนในพื้นที่ยังขาดความร่วมมือ ทำให้การจัดการเป็นไปได้ยาก ส่วนขององค์กรชุมชนยังขาดงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานตาม

แผนงานที่วางไว้ รวมถึงการประสานงานระหว่างกลุ่มยังขาดความเป็นเอกภาพ และส่วนของภาครัฐที่ยังขาดการประสานงานและวางแผนแบบมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชน ในส่วนของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรลงพื้นที่เพื่อสำรวจความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของชุมชนอย่างจริงจัง ไม่ขัดแย้งกับแนวคิดของชุมชน โดยการเป็นเพียงผู้รับฟังปัญหาแล้วสนับสนุนตามอำนาจหน้าที่ที่มีการพัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะด้านจิตใจเพื่อที่จะเป็นพลังในการนำไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนใกล้เคียงต่อไป

ภฤศสร ฤทธิมนตรี (2551) ได้ศึกษาการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชจากกลุ่มตัวอย่างภาครัฐ เอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ 282 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 282 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 282 แห่ง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวกับครอบครัวหรือเพื่อน โดยใช้รถยนต์ส่วนบุคคล สิ่งที่จูงใจนักท่องเที่ยวคือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้แก่โบราณสถานต่างๆ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญคือ เทศกาลชิงเปรตวันสารทเดือนสิบ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชมากที่สุดคือชื่อเสียงของเครื่องรางของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระเครื่องและจตุคามรามเทพ

ปัญหาและอุปสรรค ในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาเกิดสภาวะการเศรษฐกิจถดถอยการขาดความเชื่อมั่นทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลกทำให้คนในชุมชนประมาณร้อยละ 90 ซึ่งมีอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างไม่สามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปริมาณนักท่องเที่ยวที่ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าและมีแนวโน้มลดลง ทำให้ชุมชนไม่มั่นใจในแนวทางการพัฒนาโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้น

ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแกนนำด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ควรประสานงานกันในลักษณะเครือข่ายเพื่อกำหนดนโยบายแผนงาน และ ปฏิบัติงานพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนร่วมกัน ควรส่งเสริมสนับสนุน บทบาทและการทำงานของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยภาครัฐ สู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

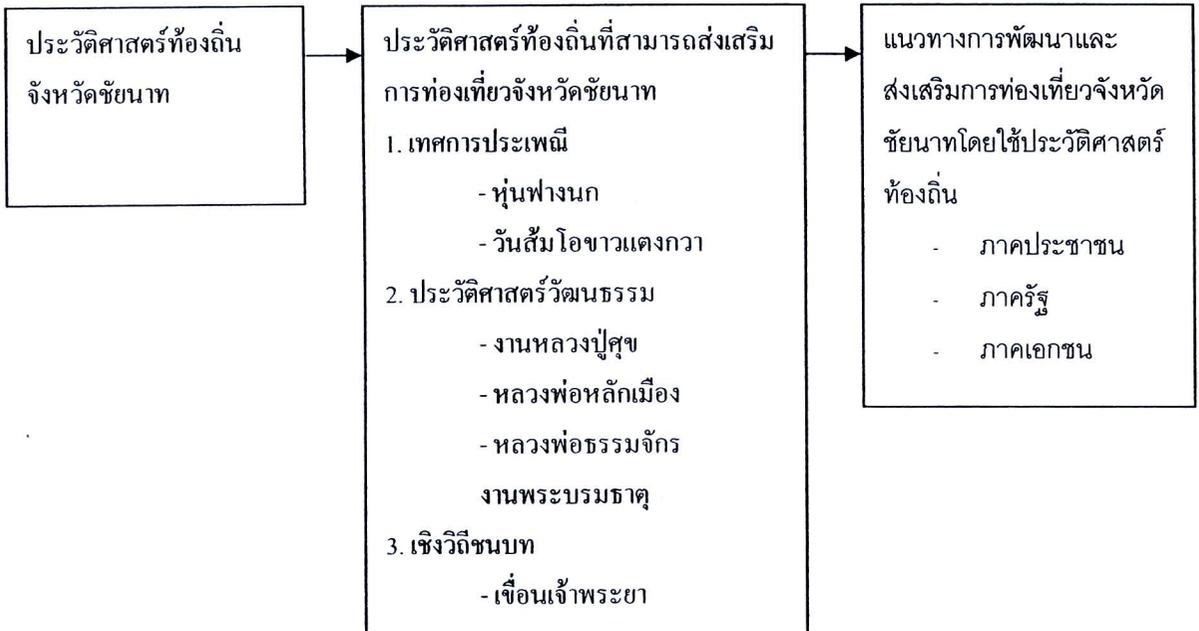
การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่องกล่าวโดยสรุป จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องใกล้เคียงและคล้ายคลึงกัน พบว่าปัญหาการแก้ไขหรือข้อเสนอแนะมีครบ ส่วนแนวทางแก้ปัญหานั้นสามารถสรุปรวมได้ทั้งหมดตามที่ ทศพล อุภกรนันท์ (2549) เสนอไว้ในงานวิจัยดังปรากฏในตาราง

ตารางที่ 6 แนวทางการแก้ปัญหาจากงานวิจัยฯ ของทศพล อุปกรณ์นท์ (2549)

ปัญหา	แนวทางการแก้ปัญหาจากงานวิจัยฯ ของทศพล อุปกรณ์นท์ (2549)
<p>1. ศักยภาพของชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความร่วมมือของชุมชน ความไม่เข้าใจระหว่างการพัฒนาอย่างยั่งยืน กับการสร้างงาน สร้างอาชีพ - บุคลากรขาดความรู้ทั้งในด้านประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนตนเอง ความรู้ในการบริหารจัดการความไม่เข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน - บุคลากรไม่เพียงพอ - ไม่ได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานภายนอก - ขาดเงิน และความสามารถในการปรับปรุงบูรณะทั้งโบราณวัตถุ โบราณสถาน ภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อม การสร้างสาธารณูปโภคอันเป็นโครงสร้างพื้นฐาน - ขาดความสามารถในการประชาสัมพันธ์ - ไม่สร้าง สร้างรูปแบบของศิลปกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว <p>2. ภาคเอกชนไม่สนับสนุนหรือเน้นการท่องเที่ยวเพื่อรายได้อย่างเดียว ทำให้ทำลายความเป็นท้องถิ่น</p> <p>3. ภาครัฐต้องสนับสนุนอย่างเป็นระบบ</p>	<p>1. แนวทางการจัดการด้านทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยบูรณะปรับปรุงเพื่อคงรักษาสภาพไว้ให้ดีที่สุด</p> <p>2. แนวทางการส่งเสริมทางการตลาดและบริการ โดยการประชาสัมพันธ์ร่วมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว</p> <p>3. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทั้งในภาครัฐและเอกชน</p> <p>4. แนวทางการจัดการ โครงสร้างพื้นฐาน และบริเวณท่องเที่ยวจัดระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการแก่นักท่องเที่ยว พร้อมระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ</p>

7. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท เป็นการวิจัยภายใต้แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของ ฉลอง สุนารถวานิชย์ (2539) นั่นคือจะต้องศึกษาเนื้อหาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในมิติของประวัติความเป็นมา เหตุการณ์สำคัญ บุคคลสำคัญ และวัฒนธรรมประเพณี ในรูปแบบต่าง ๆ โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ การสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ รวมทั้งการประชุม เพื่อตอบคำถามที่ต้องการดังปรากฏในกรอบแนวความคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย